

**ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА ТА АНАЛІТИЧНІ
НАПРЯМИ ЇХ ПРОЯВУ НА РІВНІ ПІДПРИЄМСТВА**

В статті розглянуто сутність загроз економічній безпеці підприємства. Доведено аналогію понять «загроза» та «небезпека». Досліджено сутність загроз та окреслено їх характеристики. Розглянуто сутність небезпек та окреслено їх основні ознаки. Визначено основні зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці підприємства. Окреслено напрями виникнення загроз за окремими елементами фінансової звітності. Доведено доцільність мінімізації рівня загроз ресурсної безпеки за показниками фінансової звітності підприємства.

Ключові слова: небезпека, загроза, економічна безпека, негативна динаміка, негативні наслідки, мінімізація загроз, стійкий розвиток.

RZAEV G.
BALABANYUK D.
Khmelnytsky National University

**ECONOMIC SECURITY THREATS OF THE ENTERPRISE AND ANALYTICAL
DIRECTIONS OF THEIR ASPECTS AT THE ENTERPRISE LEVEL**

The article presents the essence of threats to the enterprise economic security. An analogy of the concepts of "threat" and "danger" is proved. The essence of threats is studied and their characteristics are outlined. The threat is presented as a negative change in the internal and external environment. The threat is regarded as an event, action, process or phenomenon that is capable of disturbing stability, enterprise development and operation. The threat is offered to be studied as a set of negative factors or conditions that may lead to negative consequences for the enterprise. The threat is studied as an act (inaction), which may result in any kind of damage. The relevance of studying threats as a complex of conditions and factors, creating danger to interests of the state, society, enterprises is emphasized. The essence of dangers is analyzed and their main features are outlined. The danger is regarded as a possibility of negative influence. The danger is revealed as the probability of causing damage, undesirable development dynamics, damage, crisis status. The main external and internal threats to the economic security of the enterprise are specified. To external threats it is relevant to refer an enhancement of competition, an increase in inflation rate, a change in the exchange rate, instability of tax legislation, military actions, decrease in purchasing ability of the population, etc. At the level of the business entity, it is relevant to refer the following internal threats: the uncertainty of the enterprise strategy, the low level of workers and managerial staff skills, the use of outdated equipment, the inadequate level of provision and use of stocks, etc.

The directions of threats emergence according to separate elements of financial reporting are outlined. The threat is presented as a negative dynamics of the company assets in terms of its individual elements, the deterioration of their structure and efficiency of use. The danger to the economic security as a negative dynamics of own and borrowed capital in terms of their components and efficiency of its use in accordance with the types of the enterprise activity is emphasized. It is suggested to study the negative dynamics of the costs indicators, income and financial results of the enterprise and the deterioration of their structure. The relevance of minimizing the threats of resource security level by the indicators of financial reporting of the enterprise is proved.

Key words: danger, threat, economic security, negative dynamics, negative consequences, minimization of threats, sustainable development.

Постановка проблеми. За умов невизначеності, підвищеного ризику та високого рівня недобросовісної конкуренції на ринку, перед господарюючими суб'єктами гостро стоїть проблема пошуку ефективної системи управління, що має бути в кінцевому рахунку, бути налаштована на забезпечення максимального результату при мінімальному рівні загроз, через реалізацію комплексу внутрішніх заходів. Є актуальним своєчасне та оперативне виявлення загроз діяльності підприємства та мінімізація їх негативного впливу. Потреба є у виявленні загроз, для уникнення ймовірних втрат, які можуть бути оцінені у грошовій формі і виникати внаслідок не ефективного управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема безпечного функціонування підприємства досліджувалася такими зарубіжними та вітчизняними економістами, як: Р. Качалов, Г. Клейнер, А. Одінцов, В. Сенчагов, В. Тамбовцев, В. Шликов, В. Ярочкін, О. Ареф'єва, А. Кірієнко, Д. Ковальов, С. Покропивний, Н. Реверчук [1, с. 18]. Важливо наголосити що проблеми дослідження загроз економічній безпеці досліджували В. Амітан Ф. Акулініна, В. Гапоненко Л. Гончаренко М. Єрмошенко, З. Живко, В. Ортинський, І. Керницький, Й. Петрович, В. Севка та ін. Економічну безпеку під кутом оцінки небезпек вивчали В. Амітан Ф. Акулініна, А. Беспалько, А. Власков, В. Гапоненко, Н. Голуб, М. Єрмошенко, З. Живко, В. Нижник, В. Ортинський, І. Керницький, І. Мойсеєнко, О. Марченко Й. Петрович та ін. Важливо наголосити, що окремі науковці вивчають загрози та небезпеки як окремі категорії, інші вважають їх поняттями-синонімами, що породжує деякі дискусійні питання і відповідно потребує подальших досліджень економічної безпеки підприємства.

Метою статті є дослідження розуміння поняття загроз та небезпек економічній безпеці підприємства та обґрунтування їх характеристик й ознак відповідно до аналітичних потреб.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах розвитку підприємств України актуальним є питання організації процесу управління підприємством щодо мінімізації рівня загроз, підвищення ефективності його функціонування, а також формування потенційних можливостей підприємства щодо забезпечення економічної безпеки.

Безпека у перекладі з грецької означає «володіти ситуацією». Поняття «безпека» почало використовуватись з 1190 р. Безпека – відсутність небезпеки; збереженість; надійність. Забезпечувати (убезпечувати) (кого, що) – означає уберігати, забезпечувати відсутність небезпеки [1, с. 14].

Економічна безпека – це стан оптимального для підприємства рівня використання його економічного потенціалу, за його існуючі або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством межі.

В сучасних умовах полікритеріальність оцінки економічного розвитку обумовлює і множинність форм існування, коли кризи, загрози, катастрофи стають нормою суспільно-економічного розвитку. В такій ситуації актуальним стає завдання передбачення цих неминучих негативів розвитку та розробки заходів їхнього пом'якшення [2, с. 12].

Таблиця 1

Наукові підходи до розуміння поняття «загроза»

№	Автор	Визначення	Ознаки (характеристики)
1	М. Єрмошенко [1, с. 31].	конкретна і безпосередня форма небезпеки чи сукупність негативних чинників чи умов; це подія з негативними для підприємства наслідками	сукупність негативних чинників чи умов; негативні наслідки для підприємства
2	Акулінина Ф. В. [8 с.10]	це негативна зміна у зовнішній політичній, економічній чи природному середовищі, які завдають відчутних реальних або потенційних збитків державі в цілому, його структурних елементів і безпосередньо життєвим, політичним, економічним інтересам громадян	негативна зміна у внутрішньому та зовнішньому середовищі
3	Гапоненко В.Ф. [9 с.10]	під загрозою розуміють потенційно можливі або реальні події, процеси, обставини або дії зловмисників, які можуть завдати моральний, фізичний чи матеріальний збиток	потенційно можливі або реальні події, процеси які можуть завдати моральний, фізичний чи матеріальний збиток
4	Гапоненко В.Ф. [9 с.10]	це такий розвиток подій, дія (бездіяльність), в результаті яких з'являється можливість або підвищується ймовірність порушення нормального функціонування підприємства і недосягненням ним своїх цілей, зокрема нанесення підприємству будь якого виду шкоди	дія (бездіяльність), в результаті яких може виникнути будь який вид шкоди
5	В. Н. Амітан [10]	це потенційно чи реально можлива подія, дія, процес чи явище, що здатне порушити стійкість і розвиток підприємства чи призвести до зупинки його діяльності	подія, дія, процес чи явище, що здатне порушити стійкість, розвиток підприємства та функціонування
6	Гончаренко Л. П. [8 с.10]	найбільш конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність умов та факторів, що створюють небезпеку для інтересів держави, суспільства, підприємств, особистості, а також національних цінностей і національного способу життя.	сукупність умов та факторів, що створюють небезпеку для інтересів, держави суспільства, підприємств

Опрацювання та узагальнення теоретичних підходів до розуміння поняття «загроза», дало нам змогу, виділити такі наступні його ознаки та характеристики:

- негативна зміна у внутрішньому та зовнішньому середовищі;
- подія, дія, процес чи явище, що здатне порушити стійкість, розвиток підприємства та функціонування;
- сукупність негативних чинників чи умов, що можуть призвести до негативних наслідків для підприємства;

- дія (бездіяльність), в результаті яких може виникнути будь який вид шкоди;
 - сукупність умов та факторів, що створюють небезпеку для інтересів, держави суспільства, підприємств.

В цілому, на нашу думку, загроза, на рівні господарюючого суб'єкта, представляє собою дію або бездіяльність, у вигляді негативних наслідків, що можуть завдати шкоди для функціонування підприємства, що буде виражено у негативній динаміці показників доходів, витрат, фінансових результатів, що будуть мати відповідно негативні наслідки характеристик фінансового стану підприємства та його подальший розвиток.

Є важливим, дослідити розуміння поняття «небезпека», як можливість негативного впливу та небажану динаміку розвитку (див. табл.2).

Таблиця 2

Наукові підходи до розуміння поняття «небезпека»

№	Автор	Визначення	Ознаки (характеристики)
1	Гончаренко Л. П. [8 с.10]	об'єктивно існуюча можливість негативного впливу на суспільство, особистість, держава, природне середовище, підприємство, в результаті якого їм може бути заподіяна будь-які збитки, шкоду, що погіршує їх стан, що надає їх розвитку небажані динаміку або параметри	можливість негативного впливу; зростання збитків; небажана динаміка розвитку
2	Акулінина Ф. В. [8 с.10]	цілком усвідомлювана, не фатальна ймовірність нанесення шкоди комусь, чого-небудь, обумовлена наявністю об'єктивних і суб'єктивних факторів, що володіють вражаючими властивостями	ймовірність нанесення шкоди
3	М. Єрмошенко [1, с. 31].	об'єктивно існуюча можливість негативного впливу на якесь явище, систему, механізм, соціальний організм, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану	можливість негативного впливу; занепад, шкода, кризовий стан

Опрацювання та узагальнення теоретичних підходів до розуміння поняття «загроза» дали змогу виділити такі наступні його ознаки та характеристики: можливість негативного впливу; зростання збитків; ймовірність нанесення шкоди небажана динаміка розвитку занепад, шкода, кризовий стан. Отже, небезпека є можливість виникнення певних обставин, за яких може бути заподіяння шкоди для підприємства, через небажану динаміку розвитку, його негативний вплив, що може призвести до занепаду, шкоди, кризового стану.

Процес виявлення загроз, а також управління ризиками визначаються залежно від сфери діяльності фірми. Для підприємства найважливішим являється захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різного роду загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності. Суб'єкт господарювання, при виявленні загроз, повинен здійснити оцінку ймовірності загроз, та діагностувати перспективи їх негативного впливу на діяльність та результати господарюючого суб'єкта.

Найбільш поширена в науці класифікація небезпек за сферою їх виникнення. За цією ознакою розрізняють внутрішні і зовнішні небезпеки. Зовнішні небезпеки і загрози виникають за межами підприємства, не пов'язані з його виробничою діяльністю. Як правило, це така зміна навколишнього середовища, яка може завдати підприємству збитків. Внутрішні чинники пов'язані з господарською діяльністю підприємства, його персоналу [3].

Загрози для діяльності підприємства умовно можемо поділити на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх загроз доцільно віднести посилення конкуренції, підвищення рівня інфляції, зміна валютного курсу, нестабільність податкового законодавства, військові дії, зменшення купівельного спроможності населення та ін. На рівні господарюючого суб'єкта, до внутрішніх загроз доцільно віднести такі: невизначеність стратегії підприємства, низький рівень кваліфікації робітників та управлінського персоналу, використання застарілої техніки, невідповідний рівень забезпечення та використання запасів та ін.

Важливо підкреслити, оскільки загрози (небезпеки) на рівні господарюючого суб'єкта є негативні наслідки, тенденції, то є доцільним наголосити на можливих загрозах, що можуть бути відображені за основними елементами, окремими показниками фінансової звітності. Так основними ознаками загроз щодо

активів підприємства можуть бути такі негативні динаміки їх складових елементів, а саме: погіршення структури активів підприємства, зменшення частки активів, що швидко реалізуються, уповільнення їх оборотності, погіршення ефективності їх використання; збільшення частки необоротних активів, що не відповідають виробничій програмі, утруднює їх керування та поглиблює невідповідність видам діяльності; порушення співвідношення певних груп оборотних активів з погляду їх ліквідності, що призведе до часткової або повної втрати окремих складових активів; невідповідність складу і структури оборотних активів обсягам випущеної продукції, що призведе до понаднормових залишків запасів підприємства та зменшення рівня його ділової активності.

Негативна динаміка щодо загроз власного капіталу може бути представлена у такому розрізі: погіршення структури джерел формування активів та зменшення частки власного капіталу; погіршення структури власного капіталу та обмеження щодо диверсифікації видів діяльності підприємства; зменшення обсягу власного капіталу і скорочення можливостей діяльності підприємства; негативна динаміка обсягу власного капіталу призводить до погіршення фінансової стійкості та платоспроможності.

Так основними ознаками загроз щодо активів підприємства можуть бути такі негативні динаміки їх складових елементів, а саме: погіршення структури джерел формування активів підприємства, що викликає певні проблеми і складнощі щодо залучення запозиченого капіталу; невиконання підприємством своїх зобов'язань і недотримання співвідношення дебіторської та кредиторської дисципліни; недотримання розрахунково-платіжної дисципліни, псування іміджу підприємства що призводить до обмеження обсягів залучення капіталу та ін.

Важливим напрямом виникнення загроз діяльності підприємства є загрози стосовно негативної динаміки показників доходів, витрат, фінансових результатів, що представлено у такому розрізі: погіршення ефективності використання ресурсів підприємства; нестійка динаміка показників витрат, доходів і фінансових результатів, посилення негативних змін; недотримання взаємозв'язку і взаємозалежності темпів зростання показників витрат, доходів та фінансових результатів та ін.

Висновки. Важливо наголосити, що вище перелічені загрози економічної безпеки, що відображені окремими елементами фінансової звітності мають негативний вплив на рівень економічної безпеки і відповідно негативні наслідки на стан розвитку і функціонування підприємства, порушують економічну безпеку підприємства та негативно впливають на його функціонування.

За умов нестабільності є доцільним розглядати загрози економічній безпеці як дію або бездіяльність, що може бути представлено у негативних наслідках, які в свою чергу, будуть відображені у показниках фінансової і статистичної звітності. В свою чергу негативні наслідки загроз будуть представлені у динаміці показників, які будуть мати незадовільну інтенсивність динаміки у такому розрізі:

- негативна динаміка активів підприємства у розрізі його окремих елементів, погіршення їх структури та ефективності використання;
- негативна динаміка власного та запозиченого капіталу у розрізі їх складових та ефективності його використання у відповідності до видів діяльності підприємства;
- негативна динаміка показників витрат, доходів та фінансових результатів діяльності підприємства та погіршення їх структури.

Отже, доцільно наголосити, що дослідження можливих загроз економічній безпеці підприємства за вказаними напрямками дасть змогу можуть мінімізувати рівень загроз та їх негативних наслідків, що в свою чергу забезпечить оперативність аналітичних досліджень та результативність управлінських рішень, що будуть мати позитивний наслідок на результати діяльності підприємства. Виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз та пошук шляхів їх мінімізації дасть змогу запобігти втратам потенціалу підприємства та підняти рівень його економічної безпеки за умов нестабільної економіки.

Література

1. Мойсеєнко І. П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко // навч. посібник. – Львів, 2011. – 380 с.
2. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С.Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48с. – Бібліогр.: с.43-46.
3. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій установ / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З.Б. Живко [та ін]. – К. : Правова єдність, 2013.– С. 544
4. Вахлакова В. В. Формування забезпечення економічної безпеки підприємства / В. В. Вахлакова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – №3, Т.1. – С. 11-17.
5. Чорна А. М. Структура ресурсного забезпечення економічної безпеки підприємства / А. М. Чорна // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. -2009. - №4, Т.1. – С.92-95.
6. Нижник В. М. Економічна дипломатія та економічна безпека України / В. М. Нижник // Хмельницький національний ун-т. - Хмельницький : ХНУ, 2007. - С. 287-294.
7. Петрович Й. М. Економіка і фінанси підприємства: підручник / Петрович Й. М., Л. М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 406 с.

8. Гончаренко Л.П. Экономическая и национальная безопасность / Л.П. Гончаренко. – М. : Экономика, 2007. – 543 с.
9. Беспалько А.Л., Власков А.С. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы. - М.: Издательство «Ось-89», 2007. - 208 с.
10. Економіка і організація об'єднань підприємств: Навчальний посібник / Амітан В.Н., Сєвка В.Г., Мельникова М.В., Голуб Н.Ю. – Мakiivka, ДонДАБА – 2004.-137 с.

References

1. Moiseienko I. P., Marchenko O.M. Entity financial and economic security management / I. P., Moiseienko, O. M. Marchenko // work-book. – Lviv city, 2011.- 380 p.
2. Vlasuk O. S. Theory and practice of economic security in the system of economic science / O. S. Vlasuk; National Institute of International Security Issues of National Security and Defense Council of Ukraine. - K., 2008. – 48 p. - Bibliography.: p. 43-46.
3. Ortynskyi V.L. Economic security of entities, organizations, institutions / V. L. Ortynskyi, I. S. Kernyskyi, Z.B. Zhyvko [etc.]. - K. : Legal unity, 2013,- p. 544
4. Vakhlovskaya V. V. Formation of providing of economic safety of the entity / V. V. Vakhlovskaya // Khmelnytsky National University Newsletter. - 2016, –No 3, V.1. -P. 11-17.
5. Chorna A. M. Structure of resource provision of the enterprise economic security / A. M. Chorna // Khmelnytsky National University Newsletter. Economic sciences -2009. – No 4, V.1. - P.92-95.
6. Nyzhnyk V. M. Economic diplomacy and economic security of Ukraine / V. M. Nyzhnyk // Khmelnytsky National University. – Khmelnytsky city: KhNU, 2007. - P. 287-294.
7. Petrovych Y.M. Economics and finances of the enterprise: textbook / Petrovych Y.M., L. M. Prokopyshyn-Rashkevych. – Lviv city: Magnolia 2006, 2014. - 406 p.
8. Goncharenko L. P. Economic and national security / L. P Goncharenko. - M. : Economics, 2007. - 543 p.
9. Bespalko A. L., Vlaskov A.S. Economic security of enterprises. Approaches and principles. - M.: Publishing house «Os-89», 2007. - 208 p.
10. Economics and organization of business associations: Workbook / Amitan V.N., Sievka V.G., Melnykova M.V., Golub N.Y. - Makiivka, DonDABA - 2004.-137 p.

Рецензія/Peer review : 12.02.2018
Надрукована/Printed : 04.04.2018
Рецензент: д. е. н., проф. Лук'янова В. В.